

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ

KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc. GA50/EC49/REP/17/tr

KEİPA GENEL KURULUNUN ELLİNCİ OTURUMU

EKONOMİ, TİCARET, TEKNOLOJİ ve ÇEVRE İŞLERİ KOMİSYONU

RAPOR*

“KEİ Üye Devletlerindeki Milli İnovasyon Sistemlerinin Gelişimi”

Raportör: Sn. Nikolay KOLOMEITSEV, Komisyon Üyesi (Rusya Federasyonu)

* Bu Belge, 19 Ekim 2017 tarihinde Tirana’da düzenlenen Kırk Dokuzuncu Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu Toplantısı’nda ele alınıp, kabul edilmiş ve 29 Kasım 2017 tarihinde Kiev’de gerçekleştirilen 50. Genel Kurul Toplantısı’nda onaylanmıştır.

I. GİRİŞ

1. Dünya ekonomisinin bugün içinde bulunduğu yapılanma, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin yüksek hızı ve araştırma ve geliştirmenin global bir düşünsel aktivite olarak öne çıkışıyla nitelendirilebilir. En son gelişmeleri esas alan araştırmalar, bu araştırmaların dünya piyasalarına duyurulması ve bunların yanında bilim ve imalat sektörlerinde uluslararası işbirliğinin yapılandırılması modern ekonominin gelişimine yönelik bir model oluşturmuştur. Bugün, gelişmiş ülkelerdeki yenilikçi teknolojiler, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) büyümesinin %70-80'ini sağlamaktadır. Bu ülkelerse tüm dünyanın bilimsel potansiyelinin %90 kadarını temsil etmektedir. Gelişmiş ülkelerin yüksek teknoloji üretimi piyasaların toplam büyüklüğünün %80'ine tekabül etmekte ve 3-4 trilyon dolar rakamına ulaşmaktadır. Dünya Bankasının verilerine göre dünyanın en gelişmiş bölgesi olan Kuzey Amerika'da insani ve bağlantılı inovasyon faktörleri gelişmişlik düzeyinin %76'sını sağlamaktadır.
2. Ülkeler ve dünya ekonomisi açısından sürdürülebilir büyümenin başlıca saiklerinden biri milli inovasyon sistemidir (MIS). Milli inovasyon sistemlerinin etkileşimi dünya ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda milli inovasyon sistemlerinin zenginleşmesi, daha yüksek bir rekabetçilik düzeyi sağlamak amacıyla yeni ve modern teknolojilerin üretilmesi, ülkedeki iş ikliminin geliştirilmesi ve ekonominin modernizasyonu gibi sonuçlar da doğurur. Dünya ekonomisindeki eğilimler milli inovasyon sisteminin oluşturulması ve sürekli olarak geliştirilmesini gerektirir.
3. **26 Haziran 2012'de İstanbul'da KEİ Üyesi Ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanlarıca kabul edilen "KEİ Ekonomi Gündemi - Gelişmiş bir KEİ Ortaklığına Doğru"** adlı belge insan kaynaklarının geliştirilmesini ve inovasyon yoluyla araştırma ve geliştirmeyi kolaylaştırmaya yönelik kapasite oluşturmayı KEİ Gündeminin öncelikli alanları olarak vurgulamaktadır.
4. KEİ Üyesi Ülkelerin Bilim ve Teknoloji Bakanları, **3 Aralık 2014'te, Bakü'de**, bilim ve teknolojinin sürdürülebilir sosyal ve iktisadi kalkınmada önemli rol oynayan varlıklar olduğu ve KEİ Üyesi Ülkelerin zengin ve köklü geleneklerinden hareketle bu alanda gerek ulusal düzeyde, gerekse Teşkilatın genelinde daha da fazla gelişim ve ilerleme kaydetme yönünde bilhassa çaba sarf etmekten yana olduğunu ortaya koyan **Deklarasyonu** kabul etmişlerdir.
5. Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonunun 11-12 Nisan 2017'de Tiflis'te gerçekleştirilen Kırk Sekizinci Toplantısında Kırk Dokuzuncu Toplantıda ele alınacak ana gündem maddesinin "KEİ Üye Devletlerindeki Milli İnovasyon Sistemlerinin Gelişimi" olması yönünde karar alınmıştır.
6. Raporla, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna ulusal delegasyonlarından sağlanan bilgiler kullanılmıştır. İlave olarak, KEİPA Uluslararası Sekreteryası tarafından ilgili internet kaynaklarından referans bilgileri de temin edilmiştir.

II. DÜNYA GENELİNDE MİLLİ İNOVASYON SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ

7. Günümüzde inovasyon dünya ekonomisine hareket getiren güç olup bu çerçevede milli refah, etkin bir milli inovasyon sistemi üzerine kurulu mevcut inovasyon stratejisine dayanmaktadır. İnovasyon, yenilikçi faaliyetlerin bir araya gelmesi yoluyla servet birikimi sağlayan bir araç olup, bilgi-tabanlı ekonomiye ülke içi ve dışından sermaye akışını sağlayan fikri piyasaları geliştirmektedir.
8. Ekonominin yeniliğe dayalı kalkınma yapısına geçişi ancak rekabetçi bir milli inovasyon sisteminin tesisiyle mümkün olabilir. Bu sistemse ülkede bilimsel, teknolojik ve inovasyona dönük aktivitelerin etkin bir biçimde yürüyebilmesi için gereken koşullarla birlikte ülke ekonomisinin inovasyona dayalı kalkınması için gereken kurumsal zemini sağlar. Aynı zamanda milli finans sistemi, şirket kuruluşuna ve fikri mülkiyetin korunmasına dair mevzuat, üniversite öncesi eğitim sistemi, işgücü piyasaları, kültür ve özel gelişime yönelik kurumlar gibi inovasyonu etkileyen iktisadi, siyasi ve diğer sosyal kurumlara da önemli bir görev düşmektedir.
9. Milli inovasyon politikası bağlamında bir milli inovasyon sisteminin oluşturulmasının zemini, en son bilimsel, teknolojik ve teknik gelişmelerin üretimde etkin bir biçimde kullanılabilmesine yönelik uygun yasal, kurumsal ve ekonomik koşullara dayanarak oluşturulmaktadır. Milli inovasyon sisteminin başlıca hedefleri yüksek teknoloji rekabetçi ürünlerin oluşturulması, üretimi ve geliştirilmesi; sabit varlıkların etkili bir biçimde modernizasyonu için gereken uygun koşulların oluşturulması; iş dünyası, bilim ve üretim faaliyetleri arasında inovasyon kapasitesini artırmaya dönük etkileşim için gereken koşulların sağlanması olarak ortaya çıkmaktadır.
10. Dünyada bugün uygulamada görülen milli inovasyon sistemleri dört türde tezahür etmektedir: “Avro-Atlantik”, “Doğu Asya”, “Alternatif” ve “Üçlü Sarmal”.
11. “**Avro-Atlantik**” modeli, yenilikçi fikirlerin ortaya çıkışından nihai ürünün seri üretimine kadar tam bir inovasyon döngüsü modelidir. Bu modeli uygulayan ülkelerde genellikle inovasyon sisteminin yapısının tüm bileşenleri ortaya konur: temel ve uygulamalı bilimler, araştırma-geliştirme, prototip geliştirme ve bunların seri üretime alınması.
12. “**Doğu Asya**” modeli temel fikirler oluşturma aşamasının inovasyon döngüsünden çıkarıldığı bir modeli ifade eder. "Doğu Asya" modelini uygulayan ülkeler yüksek teknoloji ürünlerin ihracatına odaklanmaktadır. İnovasyon geliştirmeyi sağlamak üzere "Avro-Atlantik" modelini uygulayan ülkelere teknoloji transfer ederler. İnovasyonun finansmanı büyük ölçüde devletçe karşılanır. Girişim sermayesi (gelecek vaat eden küçük yüksek-teknoloji şirketlerine yapılan uzun vadeli yüksek riskli özel yatırımlar) gibi diğer finansman türlerine erişim kısıtlı bir düzeydedir. Tıpkı yenilikçi fikirlerde olduğu gibi bilimsel personel de dünyanın dört bir yanından bu ülkelere çekilir. Etkili bir biçimde çalışma ve yaşam sürdürme için gereken koşullar bu personele sağlanır.
13. “**Alternatif**” inovasyon geliştirme modeli ekseriyetle temel ve uygulamalı bilimler alanında ciddi bir potansiyeli olmayan ve zengin ham madde kaynakları ile satışlar üzerinden ulusal rekabet gücünün zeminini oluşturabilecek gelişmiş işleme teknolojileri bulunmayan tarıma dayalı ülkelere kullanılır. Bu ülkeler inovasyon politikalarını iktisat, finans, yönetim, işgücü sosyolojisi ve psikolojisi gibi alanlarda eğitime ve belirli sanayi sektörlerinin geliştirilmesine dayandırır.

14. “**Üçlü Sarmal**” modeli yenilikçi ürünlerin oluşturulma sürecinin her aşamasında üç kurumun (bilim, devlet, iş dünyası) etkileşimi üzerine kuruludur. Bu modelde en önemli görev girişimcilik üniversiteleri ya da sanayi tipi üniversite konseptine dönüştürülen ve bilgileri uygulamaya koyarak elde edilen sonuçları yeni eğitim disiplinleri üzerinden aktaran üniversitelere düşmektedir.
15. Modeller arasındaki ciddi farklılara rağmen bu modeller halen ülkelerin inovasyon aktivitelerinin birer göstergesi olarak işlev görmektedir. İlgili model mevcut iktisadi kalkınma düzeyi ile eğitim sistemi ve bilimde sağlanan gelişmişliğe atıfla belirlenir.
16. Cornell Üniversitesi İşletme Fakültesi ve Araştırma Enstitüsü INSEAD ile Dünya Fikri Mülkiyet Kurumu (WIPO) (<http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4193&plang>) tarafından ortaya hazırlanan **Global İnovasyon Endeksi (GII) 2017**'ye göre inovasyonda başı çeken ülkeler İsviçre, İsveç, Hollanda, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'dir. Bu Endekste KEİ üyesi ülkelerin sıralamadaki yeri şöyledir: Bulgaristan-36, Romanya-42, Türkiye-43, Yunanistan-44, Rusya-45, Ukrayna-50, Moldova-54, Ermenistan-59, Sırbistan-62, Gürcistan-68, Azerbaycan-82, Arnavutluk-93.
17. GII 2017'de dünyanın toplam GSYİH rakamının %98'ini üreten ve dünya nüfusunun %92'sine ev sahipliği yapan 127 ülkeye yer verilmiştir. Endeks yedi ana başlık altında sınıflandırılan 81 yenilikçi faaliyet göstergesi üzerine kuruludur: 1) kurumlar, 2) beşeri sermaye, 3) altyapı, 4) piyasaların gelişmişliği, 5) işletmelerin gelişmişliği; 6) bilgi ve teknoloji çıktıları; ve 7) yaratıcı çıktılar.
18. Her bir ülkenin ekonomisi özelinde milli bir inovasyon sisteminin tesisi ve geliştirilmesi, geleneksel işlevlerinin yanı sıra sonradan kazanılan işlevlerini de yerine getiren iş dünyası ile devlet arasındaki etkileşime dayanan uzun vadeli bir süreçtir. Bu bağlamda önde gelen ülkeler yüksek bilimsel ve eğitsel potansiyelleri ve yenilikçi üretim uygulamalarını hayata geçirebilme olanakları ile öne çıkmaktadır. Bu işlevler bilim ve iş dünyası arasındaki oturmuş bağlar ve devletin inovasyon politikalarının yoğun bir biçimde uygulanması yoluyla gerçekleştirilir.
19. İnovasyona yapılan yatırımlar dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde uzun vadeli ekonomik büyümenin hızını artırmanın önemli bir ön şartıdır. 2009 krizi öncesinde **araştırma ve geliştirme (Ar-Ge)** çalışmalarına yapılan harcamalar yılda %7 artmaktaydı. GII'da yer verilen göstergeler 2014'te dünya genelinde Ar-Ge harcamalarının yalnızca %4 arttığına işaret etmektedir. Bu tablo gelişmekte olan piyasalarda ekonomik büyümenin yavaşlaması ve yüksek gelir grubundaki ülkelerde Ar-Ge harcamalarındaki azalmanın bir sonucudur.
20. İnovasyon, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin tümünü gerçekleştirmede anahtar konumdadır. Bu açıdan ülkelerde bilgi, teknoloji ve inovasyonun önünü açan düşüncelere yapılan Ar-Ge yatırımlarını izlemek elzemdir. SDG 9 devletlere Ar-Ge harcamalarını artırıp daha fazla araştırmacı istihdam ederek sürdürülebilir sanayileşme ve inovasyonu teşvik etme yönünde çağrıda bulunmaktadır. Her iki gösterge de UNESCO İstatistik Enstitüsü (UIS) tarafından geliştirilen "Ülkeniz Ar-Ge'ye ne kadar yatırım yapıyor?" adlı yeni veri aracında ortaya konmaktadır.

21. Mutlak rakamlara (Ar-Ge harcamasında) bakıldığında Ar-Ge alanında başı çeken beş ülke şöyledir: Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Japonya, Almanya ve Güney Kore. Ancak SDG 9 kapsamında izlemede kullanılan veriler dikkate alındığında sıralamada çok ciddi bir değişim söz konusu olmaktadır (GSYİH'nin yüzdesi cinsinden Ar-Ge harcamaları): Güney Kore'nin başı çektiği listede İsrail, Japonya, Finlandiya ve İsveç onu takip eden ülkeler olarak görülmektedir. Avrupa Birliği (AB) 2020'ye gelindiğinde toplam Ar-Ge yatırımı tutarını GSYİH'nin %3'üne çıkarmayı hedeflemektedir.

III.AVRUPA BİRLİĞİ DENEYİMİ

22. Her ne kadar Avrupa inovasyon sisteminin temelleri 1995'te bilim ve teknoloji alanında vurguyu bilgi üretmekten bilgileri uygulamaya koymaya çekme gereğinin altını çizen “**İnovasyon Raporunun**” yayınlanması ile atılmışsa da, Avrupa milli inovasyon sistemlerinin tek bir politika çerçevesinde bir araya gelmesi, inovasyon ve ekonomik reformu canlandıran, sosyal destek sistemlerini ve Avrupa Konseyinin 2000'deki toplantısında belirtilen ve tanımlanan reformları modernize eden bilgi altyapısını oluşturma programı ile başlamıştır.

23. Daha yakın dönemde ise devletler arası inovasyon ağlarının kendisini hissettirdiği başlıca merkez, milli iş merkezlerinin faaliyetlerini koordine etmek, program ve projelere katılımlarını desteklemek, kişi ve kurumlar arasında bağlantıların geliştirilmesini sağlamak amaçlarıyla kurulmuş olan **Avrupa İş Ağı** ile teknolojik işbirliği için Avrupalı ortaklar bulma hizmetleri sunan, projelerin uygulanmasına yardımcı olan, bölgesel inovasyonu geliştirme konusunda bilgi arayışında olan, eğitim programları, konferanslar ve seminerler organize eden Teknoloji Transferi ve İnovasyon Uzmanları Bağımsız Birliği olmuştur.

24. **Avrupa Melek Yatırımcı Ağı**, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesini destekleyen başlıca finans kurumu niteliğindeki Avrupa Yatırım Fonu ile birlikte, AB'deki inovasyonların finansmanında önemli bir rol oynamaktadır. Melek Yatırımcı Ağı erken aşamadaki yatırımları sağlayan bağımsız bir fonlama grubudur. Bu bağlamda önemli bir husus "start-up" olarak anılan ve teknolojik gelişmenin gelecekte önemli bir aracı haline gelebilecek ve dolayısıyla gelişmekte olan ekonomilere yardımcı olabilecek projelere devlet desteği ve özel sermaye desteği sağlanmasıdır.

25. AB ülkelerinin inovasyon potansiyelinin değerlendirilmesinde Avrupa inovasyon ölçeği kapsamındaki 29 gösterge dikkate alınır. Söz konusu değerlendirme, inovasyon politikasının güçlü ve zayıf yanlarını ve inovasyonu teşvik eden faktörleri belirlemeyi mümkün kılar.

26. Avrupa Komisyonu inovasyon alanındaki gelişmelerin stratejik hedeflerini tanımlar ve AB ülkelerinin bu bağlamdaki faaliyetlerini koordine eder. Avrupa Birliği inovasyona dayalı bir ekonomi geliştirmede ciddi ilerleme kaydetmiş, milli inovasyon sisteminin oluşumunun başlıca aşamalarını tutarlı bir biçimde izleyerek inovasyona dayalı kalkınmanın rolünü devlet gözetiminde artırmanın bir yolu olarak altını çizmiştir. Devletler ve Avrupa Birliğinin ulus-üstü yürütme organları teşvik edici bir inovasyon ortamının oluşumunu kolaylaştırıcı yasal, kurumsal ve ekonomik mekanizmaları değerlendirmektedir.

27. Mevcut tabloda Avrupa Birliği "Avrupa 2020" Stratejisini uygulamaktadır. Bu stratejinin iddialı hedefleri şunlardır: toplumda istihdam oranını ve yenilikçilik faaliyetlerini artırmak;

eğitimin kalitesini geliştirmek; sosyal entegrasyon sağlamak; iklim değişikliği ve enerji ile diğer kaynaklardaki sıkıntılarla ilgili sorunları çözmek. Bu hedefleri yakalamaya yönelik olarak, bilimsel ve teknolojik bir girişim olan “**İnovasyon Birliği**” de dâhil olmak üzere başlıca yedi inisiyatif ortaya konmuştur.

28. İnovasyon Birliği inisiyatifi Avrupa'daki araştırma fonu kaynaklarına erişim sağlamayı ve bu suretle yenilikçi fikirlerin ekonomik büyümenin ve yeni istihdam yaratmanın kapısını açan ürün ve hizmetlere dönüştürülmesi için gereken şartları oluşturmayı amaçlamaktadır. Birlik, bir Avrupa Araştırma Bölgesi oluşturarak araştırma, geliştirme ve inovasyon konularına özel sektör yatırımı çekmenin önündeki engelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Avrupa'nın tümünü kapsayan ve araştırma-geliştirme, rekabetçilik ve inovasyona yönelik AB çerçeve programlarını bir araya getirmek üzere 2014'te start alan "Horizon 2020" çerçeve programı "İnovasyon Birliğinin" hedeflerine ulaşma konusunda ciddi bir katkı yapmaya yönlendirilmektedir.

IV. KEİ ÜYESİ ÜLKELERDE İNOVASYON SİSTEMLERİNİN GELİşİMİ

29. **Ermenistan**'da 2006-2007 döneminde "İnovasyon Faaliyetlerine Yönelik Devlet Desteği" Kanunu ile bir çok bakanlar kurulu kararı çıkarılarak ülkede inovasyona yönelik yasal çerçeve oluşturulmuştur. 2011'de, Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti, milli inovasyon sisteminin her bir bileşenin tesisi ve geliştirilmesi yoluyla Ermenistan'ı dünyanın önde gelen araştırma ve geliştirme merkezlerinden biri yapmaya yönelik Yenilikçi Ekonominin Oluşturulması için Başlangıç Stratejisi Konseptini onaylamıştır. Strateji kapsamında hukuk, eğitim, fiziki ve mali altyapı, iş becerilerinin geliştirilmesi gibi çeşitli boyutlarda çok sayıda proje yürütölmektedir.
30. Mevcut durumda Ermenistan'da inovasyon sektörünün geliştirilmesi için yeni bir stratejiye ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu kapsamda ülkede inovasyon sektörünün daha da geliştirilmesi için gereken başlıca adım ve tedbirlerin tümü yer alacaktır. Bunlar arasında bilimsel ve eğitimsel yapılarla iş dünyası arasındaki bağların güçlendirilmesi, bilimsel ve teknik faaliyetlerin ve yenilikçi girişimciliğin finansmanına yönelik yeni kurum türlerinin geliştirilmesi ile ülkedeki mühendislerin, programcıların ve diğer uzmanlarla Ermenistan'ın yüksek teknoloji sektöründeki firmaların bilimsel ve teknolojik başarılarının uluslararası boyuta taşınması yer almaktadır.
31. Ülkenin teknolojik gelişimi ve yenilikçi işletmelerinin tanıtımı Hükümetin 2017-2022 dönemini kapsayan ve ülkede yüksek teknolojlili üretim potansiyelini artırmak da dâhil olmak üzere rekabetçi avantajların oluşturulmasını öngören Eylem Planının bir parçasıdır.
32. 2013'ten itibaren Ermenistan, teknoloji alanındaki yeni şirketlerin sağlık hizmetleri, bilgi ve telekomünikasyon teknolojileri, mühendislik, malzeme bilimi ve çevre dostu teknolojiler alanlarındaki yenilikçi fikirlerini finanse eden bir girişim sermayesi fonu da işletmektedir. Düzenli olarak yarışmalar düzenlenmekte ve başarılı olan inovatif yeni şirketlere yenilikçi fikirlerini hayata geçirmeleri için fon sağlanmaktadır.
33. Bu alanda daha da başarılı olunabilmesi için yapılması gerekenler ise bilimsel ve eğitimsel yapılarla iş dünyası arasındaki bağların güçlendirilmesi, bilimsel ve teknik faaliyetlerin ve yenilikçi girişimciliğin finansmanına yönelik yeni kurum türlerinin geliştirilmesi yoluyla

ülkedeki mühendislerin, programcıların ve diğer uzmanlarla Ermenistan'ın yüksek teknoloji sektöründeki firmaların bilimsel ve teknolojik başarılarının uluslararası boyuta taşınmasıdır.

34. **Azerbaycan'da** Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına bağlı olarak faaliyet gösteren ve 665 sayı ve 13 Temmuz 2012 tarihli Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuş bulunan Vatandaşlara Hizmet Sağlama ve Sosyal İnovasyondan Sorumlu Devlet Kurumu, "ASAN Xidmət" (erişilebilir hizmetler) adlı merkezlerin bütünleşik yönetimini sağlamak ve hizmet merkezi faaliyetlerinde görev alan devlet memurlarının faaliyetlerinin koordinasyonu, izlenmesi ve değerlendirilmesini temin ederek devlet kurumlarının bilgi ağlarının karşılıklı entegrasyonunu sağlamak ve e-hizmetlerin düzenlenmesini hızlandırırken bir yandan da bunlarla ilgili yönetim sistemini geliştirmektedir.
35. Halihazırda ülkede 11 "ASAN Xidmət" hizmet merkezi bulunmakta olup bunların 5'i Bakü'de, kalan 6'sı ise taşrada faaliyet göstermektedir. Bölgesel hizmet merkezleri toplam 54 bölgenin sakinlerine destek sağlamaktadır. "ASAN Xidmət" hizmet merkezleri toplam 10 devlet kurumunun sunduğu 112 resmi hizmetin yanı sıra 29 özel yapılanmadan 138 işlevsel hizmeti de sunmakta ve böylece her bir merkezde vatandaşlara toplam 312 hizmet sunulmaktadır.
36. "ASAN Xidmət" hizmet merkezlerince vatandaşlara evlerinde, işlerinde ya da kaldıkları yerlerde, veya böyle merkezler bulunmayan bölgelerdeki nüfusa hizmet verebilmek amacıyla 1 Haziran 2013'ten itibaren mobil "ASAN Xidmət" hizmetleri gereken modern teknolojilerle donatılmış otobüslerde verilir olmuştur.
37. 23 Eylül 2016 tarih ve 1047 sayılı "Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına Bağlı olarak faaliyet gösteren Vatandaşlara Hizmet Sağlama ve Sosyal İnovasyondan Sorumlu Devlet Kurumu kapsamında 'ABAD' adlı bir kamu tüzel kişiliğinin kurulmasına dair" Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca ve vatandaşların Azerbaycan Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkınmasına aktif katılımına, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine, toplumda istihdam oranının artırılmasına, ve rekabetçi aile işletmelerinin kurulmasına yönelik sosyal odaklı projeleri hayata geçirmek amacıyla "Aile İşletmeleri için Kolay Destek" merkezi (ABAD) kurulmuştur. ABAD'ın başlıca işlevi tarımsal ürünlerin ve sanatsal objelerin üretiminde ailelere destek vermektir.
38. Kamu hizmetleri tek bir kaynaktan toplayıp bilgileri sistematik bir yapıya kavuşturarak hizmet vermede mükemmellikleri ortadan kaldırmak ve yeni hizmetlerin oluşturulması ile analiz ve tahminler boyutunda olanakların geliştirilmesi yoluyla bu alanda yönetimi amaca uygun bir hale getirmek amacıyla yönelik olarak "Kamu Hizmetleri Sicili" adlı bir Kamu Kurumu oluşturulmuştur.
39. **Bulgaristan'da** inovasyon sisteminin geliştirilmesine yönelik başlıca faaliyetler "Bulgaristan Cumhuriyeti Akıllı Uzmanlaşmaya Yönelik İnovasyon Stratejisi 2014-2020" (ISSS) metninin hazırlanması ve uygulanması ile ilgilidir. Söz konusu stratejinin amacı 2014-2020 döneminde ülkede araştırma, teknolojik gelişim, inovasyon ve girişimciliği teşvik etmeye yönelik bütüncül ve uygulanabilir bir çerçeveye oluşturmaktır.

40. İnovasyon politikasının önceliklerini ve hedeflerini koordine etmeye ve inovasyon döngüsünün tüm aşamalarındaki projelere yönelik finansal destek mekanizmalarının uygulanmasına yönelik ortak bir mekanizma halihazırda tesis edilmiştir. Onaylanan strateji, milli inovasyon sisteminin halkalarını oluşturan firmaların inovasyon kapasitesine, tüm işletmeler arasında katma değerın %60'ından fazlasını, cironun %67'sini ve istihdamın %75'ini sağlayan küçük ve orta ölçekli işletmelere, ve ayrıca yeni bilgilerin kamuya ve iş dünyasına ulaştırılmasına aracılık eden araştırma alanına yapılan yatırımlara vurgu yapmaktadır.
41. Değişim belirlenen alanlarda inovasyon kapasitesini geliştirme amacıyla (rekabet avantajlarını beraberinde getiren ve ülkenin ürün ve hizmetlerinin katma değerini artıran yeni teknolojilerin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi amacıyla) yatırımları yönlendirmek ve kaynak verimliliğini artırırken sanayi kuruluşlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygulama kapsamını genişleten teknoloji, metod ve diğer etkenlerin geliştirilmesini hızlandırma çalışmalarına destek vermek suretiyle gerçekleştirilecektir.
42. ISSS Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliklerinin, ülkede araştırma ve inovasyon faaliyetlerine bilimsel destek veren fonları sağlayan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Uyum Fonu, Kırsal Kalkınmaya Yönelik Avrupa Tarım Fonu ve Denizcilik İşleri ile Balıkçılık Alanında Avrupa Fonunun genel itibarıyla uygulanabilen düzenlemelerinin tanımlanmasında zorunlu ön şartlarından biridir. Strateji, bütüncül kalkınma politikasına katkısı yoluyla, ve özellikle de demografi, sürdürülebilir kalkınma, fikri sermaye ve ulusal sağlık hizmetleri alanlarındaki katkılarla 2020'ye kadar Bulgaristan'ın AB düzeyinde yenilikçi kalkınma boyutunda nitel mesafe kat etmesini öngörmektedir.
43. **Yunanistan** Orta Vadeli Finansal Strateji ile Ulusal Reform Programı bağlamında araştırma yatırımlarının halihazırdaki (2015) GSYİH'nin %0,97'si düzeyinden 2020'ye gelindiğinde %1,2 düzeyine gelmesi yönünde bir hedef koymuş bulunmaktadır.
44. Hükûmetin kabul ettiği mevcut politika planı bugün piyasanın ihtiyaç duyduğu alanlarda uygulamalı araştırmalara destek verecek şekilde tasarlanmıştır. 2014-2020 Programı Döneminde Ar-Ge ve İnovasyon sektöründeki temel strateji Akıllı Uzmanlaşmaya Yönelik Ulusal Araştırma ve İnovasyon Stratejisi (RIS3) olup, onu tamamlayıcı mahiyette ülkenin 13 bölgesinin her birinde 13 Bölgesel Strateji uygulanmaktadır. Halen uygulanmakta olan Strateji kapsamında sanayi araştırmalarını, özellikle de KOBİ'ler konusundaki araştırmaları desteklemeye yönelik planlar da içeren çeşitli Tedbir ve Edimler, akademi ve iş dünyası arasında işbirliğine dayalı araştırma projeleri, ve sanayide araştırma sonuçlarının hayata geçirilmesi söz konusudur.
45. Yunanistan'ın inovasyon ortamında yakın dönemde hayata geçirilen yeni bir unsur 2016'da 4429/2016 sayılı Kanunla ve Yunan hükûmeti ile Avrupa Yatırım Bankası arasında yapılan bir kredi sözleşmesine dayanan Yunan Araştırma ve İnovasyon Vakfının (HFRI) faaliyete geçişi olmuştur. Bu inisiyatif gelecek üç yıllık dönemde 4.000 genç bilim adamını doktora ve doktora sonrası burslarla desteklemek üzere 240 milyon € tutarında ek kaynak sağlayarak genç bilim adamlarının önündeki fırsat ve olanakları önemli boyuta taşımaktadır.

46. Milli İnovasyon Sistemini zenginleştirip güçlendirmeye yönelik politikalar çerçevesinde, Ekonomi ve Kalkınma Bakanlığı Endüstriyel Faaliyetler Genel Sekreterliği bünyesinde bir Girişimci İnovasyon ve Yeni Teknolojiler Müdürlüğü kurulmuş ve 2014 itibarıyla faaliyete geçmiştir. Bu Müdürlüğün yapısı ülkenin Milli İnovasyon Sisteminin üretim ile girişimci inovasyon arasındaki bağlantıyı kurmada uzun yıllardır süregiden açığı kapatma hedefine yöneliktir.
47. Müdürlüğün başlıca amaç ve sorumluluklarından biri KOBİ'lere odaklanarak yenilikçi girişimciliğin gelişmesine destek vermektir. Müdürlük Araştırma ve Teknoloji Genel Sekreterliği Hizmetlerinin tabii bir devamı ve tamamlayıcı ortağıdır; zira Müdürlüğün faaliyetlerini yönlendiren başlıca unsur esasen araştırma ve teknoloji alanında elde edilen sonuçlardır.
48. Önde gelen yönelimlerin bazıları işletmelerin faaliyet gösterdiği ortamın geliştirilmesi, sürdürülebilir işbirliğine yönelik katma değerli oluşum ve zincirlerin teşviki, modern girişimci inovasyonun ve girişimcilik aktivitelerindeki tercihlerin yeni üretim modeli doğrultusunda geliştirilmesi gibi döngüsel ekonominin ve dijital sektörün üretim tabanında bir arada faydalı bir şekilde kullanımı sayılabilir.
49. **Moldova Cumhuriyeti** İnovasyon ve Bilim Kuralları 15 Temmuz 2014 tarih ve 259-XV sayılı Kanunla onaylanmıştır. Kurallar bilim ve inovasyon, bilimsel araştırma, inovasyon ve teknoloji transferi faaliyetleri, bilim ve teknoloji bilgileri, bilim ve inovasyon alanındaki kurumların akreditasyonu, üst düzeyde yetkinlik sahibi bilimsel personel ve bilim eğitimi personelinin akreditasyonu, fikri mülkiyetin korunması, bilim ve inovasyon alanındaki konuların yasal statüsü gibi boyutlarda devletin politikalarının hazırlanması ve hayata geçirilmesi ile ilgili yasal ilişkileri düzenler.
50. Halen yukarıda bahsi geçen kuralları değiştirme ve yenilerini uygulamaya almaya yönelik bir Kanun taslağı üzerinde görüşmeler sürmektedir. Bu çerçevede, yukarıda bahsi geçen kanun taslağının amacı şu alanlardaki eksiklikleri gidermektir: Ar-Ge konusundaki idari sistem ve İTT'nin Avrupa araştırma bölgesi gerekliliklerine uyumu, ulusal araştırma, geliştirme ve inovasyon sisteminin fiziksel, entelektüel, insani ve teknolojik yetkinliklerinin muhafaza ve konsolidasyonu yoluyla ülkedeki bilimsel başarıların artırılması, Ar-Ge ve İTT konularına ayrılan bütçelerin daha iyi kullanılması ve bu alanlarda yürütülen ve ülke ekonomisi kapsamında uygulamaya geçirilen projelerin sayısının artırılması.
51. 2013-2020 Moldova Cumhuriyeti İnovasyon Stratejisi "Rekabetçiliğe Yönelik İnovasyonlar" 27 Kasım 2013 tarih ve 952 sayılı Hükümet kararı ile onaylanmıştır. Bu stratejinin amacı, beşeri sermayenin geliştirilmesi, Moldova'daki şirketlerin inovasyonları benimseme, geliştirme ve yayma kapasitesinin konsolidasyonu, ve şirketlerle üniversiteler ve araştırma merkezleri arasında daha güçlü bağlar oluşturulması yoluyla ülkenin uluslararası ölçekte rekabetçiliğini artırmak ve bilgiye dayalı bir ekonomi kurmaktır.
52. Strateji 5 genel hedefe dayanmaktadır: İnovasyon ve bilim alanında açık bir yönetim modeli benimsemek, inovasyon alanında yetkinlik sahibi kimseleri yetkilendirmek, işletmeleri inovasyona yönlendirmek, global ve sosyal sorunları çözmeye bilgiyi kullanmak, ve inovasyona dayalı ürün ve hizmetlere olan talebi teşvik etmek.

53. **Romanya**'da 929/2014 sayılı Hükûmet Kararıyla, aşağıdaki öncelik türlerine yönelik olarak Araştırma, Geliştirme ve İnovasyon Ulusal Stratejisi (NSRDI) 2014-2020 kabul edilmiştir:
54. Akıllı uzmanlaşma önceliklerinden kasıt GSYİH'ye kayda değer ölçüde katkıda bulunabilecek gerçek veya potansiyel rekabet avantajları sunan yüksek yetkinlik alanlarının tanımlanması ve güçlendirilmesidir. Kaynakları odaklamak ve kritik kütle oluşturacak şekilde araştırmacıları harekete geçirmek suretiyle bu alanlarda bölgesel ve/veya global katma değer zincirlerinde bölgesel rekabet gücü sağlanabilir.
55. Kamu açısından önemli konulardaki öncelikler, araştırma ve teknolojik gelişimin belirli somut ve aciliyet arz eden sosyal ihtiyaçlara yanıt vermesini sağlayacak şekilde kaynakların tahsisini yönlendirir. Bu öncelikler kamu sektörünün gelişmekte olan teknolojiler alanını gözetimi altına alma ve kamu ile özel sektördeki Ar-Ge ve İnovasyon kaynaklarından yenilikçi çözümler talep etme yeteneğini geliştirmeyi ifade eder.
56. İnsani bilimler ve sosyo-ekonomik disiplinler de dahil olmak üzere temel bilimlerdeki araştırmalar 2014-2020 Ar-Ge ve İnovasyon Stratejisi kapsamında çığır açan ve disiplinler arası araştırmaları mümkün kılan bir öncelik olarak varlığını sürdürmektedir.
57. Milli Ar-Ge ve İnovasyon Stratejisini uygulamaya yönelik araçlar şunlardır: a) Araştırma ve İnovasyon Bakanlığı bağlamında; Milli Ar-Ge ve İnovasyon Planı 2015-2020 - NPRDI III, Rekabetçilik Operasyonel Programı 2015-2020/Eksen 1 – Ar-Ge ve İnovasyon, Ulusal Ar-Ge Kuruluşlarına yönelik çekirdek programlar ve özel programlar, Sektörel Kalkınma Araştırma Planları. b) Diğer bakanlıkları bağlamında; Sektörel Ar-Ge ve İnovasyon Programları, Sektörel Operasyonel Planların Ar-Ge ve İnovasyon Bölümleri. c) Romanya Akademisi; Bilimsel Programlar.
58. Romanya'da Stratejiler belirli uygulama araçlarının (özellikle de Milli Ar-Ge ve İnovasyon Planı 2014-2020 (NPRDI III) ve Rekabetçilik Operasyonel Programı - Öncelikli Eksen RDTI) kullanılması yoluyla kamu sektörü içinde ve kamu ile özel sektör arasında ortaklıkların geliştirilmesine destek verecektir.
59. **Rusya Federasyonu** 2015 Milli Güvenlik Stratejisi'nde yer alan milli inovasyon sistemlerinin gelişimi ve beşeri kaynak yoluyla ekonomik gelişim, günümüzde, Rusya Federasyonu'nun sürdürülebilir kalkınma önceliklerinden biridir.
60. Rusya, 2020 senesine kadar olan Rusya Federasyonu İnovasyon Gelişimi Stratejisi bağlamındaki uzun dönem kalkınma hedeflerini, toplumun refahının geliştirilmesi ve ülkenin jeopolitik rolünün küresel siyasi gündemin liderlerinden biri olarak kuvvetlendirilmesi yoluna belirlemiştir. Bu hedeflere, en başarılı olarak, ekonominin kalkınmanın yenilikçi sosyal odaklı modele geçişiyle ulaşılabilir.
61. Rusya'da milli inovasyon sistemi alanındaki temel yasalar; 29 Temmuz 2017 tarihli "İnovasyon Bilim ve Teknoloji Merkezleri", 2010 tarihli "Skolkovo İnovasyon Merkezi", 2014 tarihli "Rusya Federasyonu'ndaki Endüstriyel Politika", 2012 tarihli "Rusya Federasyonun'da Eğitim", 2011 tarihli "Yatırım Ortaklıkları" ve 2006 tarihli "Rekabetin Korunması" gibi kanunlardan oluşmaktadır.

62. İnovasyon faaliyetleri alanı, 1996 tarihli ve 127-FZ Sayılı “Bilim ve Devlet Bilimi ve Teknoloji Politikası” konulu Federal Kanun çerçevesinde yürütülmektedir. Bu kanun, inovasyon için devlet desteği sağlayarak, bilim ve (veya) araştırma faaliyetleri, kamu idari yapıları ve bilim ve (veya) araştırma faaliyetleri (çalışmalar ve hizmetler) tüketicileri arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu kanun, Rus inovasyon sisteminin kurulması adına devlet mekanizması yapısını belirler.
63. İnovasyon faaliyetleri adına devlet desteği hedefleri ve ana yönelimleri, 8 Aralık 2011 senesinde kabul edilen 2020 senesine kadar olan Rusya Federasyonu İnovasyon Gelişimi Stratejisi’nde belirlenmiştir.
64. İlâveten, Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, 2012 senesinden itibaren, müsabaka yoluyla seçilen 27 inovatif bölgesel küme programını yürütmektedir. Bu programlar, girişimlerin ve bilimsel ve eğitimsel kurumların arasındaki işbirliğinin kuvvetlendirilmesinin yanı sıra en yüksek bilimsel, teknolojik ve üretim potansiyelleriyle devlet desteğinin bölgelerin kalkınmasının sağlanmasına yönlendirilmesini hedeflemektedir.
65. **Sırbistan Cumhuriyeti** Ekonomi Bakanlığı “Batı Balkanlar Girişim Geliştirme ve İnovasyon Olanığı” (WBEDIF) kapsamındaki çalışmalara katılmaktadır. Bu Avrupa Komisyonu, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonunun Sırbistan Cumhuriyetinin inisiyatifi ile finanse ettiği ve yürüttüğü bölgesel bir projedir. Projenin amacı, risk sermayesi fonlarının oluşturulmasına destek vermek suretiyle bölgedeki KOBİ'lerin finansmana erişimini artırmak ile yüksek büyüme potansiyeli olan yeni ve inovasyona dayalı şirketlerin kurulması ve geliştirilmesi için gereken koşullarda iyileşme sağlamaktır.
66. Söz konusu Olanak şirketin sermayesine risk sermayesi fonlarının doğrudan yatırım yapması şeklinde kullanılan finansal araçların bir platformu olup, bu suretle bölgedeki risk sermayesi piyasasının oluşturulması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Projenin toplam bütçesi, öngörülen artışlarla birlikte 141.200.000,00 Avrodur.
67. Olanak kapsamında dört bileşenden söz edilebilir: Girişim İnovasyonu Fonu (ENIF) – bu fon yenilikçi KOBİ'leri kuruluş aşamasından gelişim aşamasına kadar iş gelişim sürecinin farklı aşamalarında finanse edecektir; Girişim Genişletme Fonu (ENEF) – Balkanlardaki dinamik işletmelerin büyümesine yönelik olarak hisse senedine dönüştürülebilir tahviller mahiyetinde özkaynak veya özkaynak benzeri destekler sağlayan bir risk sermayesi fonu; Garanti Olanığı (GF) – Banka kredilerine erişim sağlamak için gereken teminat olanaklarından yoksun yeni kurulan firmalar, genç firmalar ve KOBİ'lerin finansmana erişimini geliştirmeye yönelik bir araç; Destek Hizmetleri Olanığı – yenilikçi ve hızlı büyüyen KOBİLER için düzenleyici çerçeveyi geliştirmeye yönelik platformun kullanıcılarına, risk sermayesi ekosisteminin gelişimini canlandırmak amacıyla destek vermek üzere kurulmuştur.
68. **Türkiye'nin**, 2023 yılında dünyanın ilk 10 ekonomisi arasında yer alma, 500 milyar dolarlık ihracat hacmine ulaşma, yerli otomobilini, uçağını, helikopterini, gemisini, uydusunu yapma ve bunları ihraç eden bir ülke haline gelme hedefleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu hedeflere yenilikçi ve teknoloji tabanlı bir kalkınma ile erişilmesine

katkı sağlamak üzere Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) içindeki Ar-Ge harcaması payının özel sektörde %2 olmak üzere toplamda %3'e çıkarılması ve özel sektördeki araştırmacı sayısı 180 bin olmak üzere toplam araştırmacı sayısının 300 bine çıkarılması hedeflenmektedir. Özellikle son dönemdeki BTY odaklı atılımlar sayesinde 2023 yılı hedefleri doğrultusunda Ar-Ge ve yenilik ekosistemine yönelik önemli iyileşmeler sağlanmış olup; bunun da BTY göstergelerine olumlu olarak yansdığı görülmektedir.

69. Türkiye'nin Ar-Ge harcamaları yıllar itibarıyla bir artış eğilimi göstermektedir. TÜİK(Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından 18 Kasım 2016 tarihinde açıklanan Araştırma ve Geliştirme Anketi sonuçlarına göre 2016 yılı sabit fiyatlarıyla Türkiye'nin 2011 yılında 15,3 milyar TL olan Ar-Ge harcaması, 2015 yılında %45 artışla yaklaşık 22,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.
70. Yıllar itibarıyla Türkiye'deki TZE Ar-Ge personeli ve araştırmacı sayısına bakıldığında ArGe harcamasındaki eğilime paralel olarak düzenli bir artış izlenmektedir. TÜİK tarafından açıklanan Araştırma ve Geliştirme Anketi sonuçlarına göre Türkiye'de 2015 yılı TZE Ar-Ge personeli sayısı 2011 yılına göre %32 artarak 122 binin üzerine çıkmıştır.
71. 2015 yılında toplam eğitim harcamalarının GSYİH içerisindeki oranı %5,8 olarak gerçekleştirilmiştir. Kamu sektörü eğitim alanı bilgi iletişim teknolojileri (BİT) yatırımı ise 2016 yılı itibarıyla 2 milyar TL'nin üzerine çıkmıştır.
72. TPE tarafından açıklanan verilere göre yıllar itibarıyla patent başvuru ve tescil sayılarında artış eğilimi olduğu görülmektedir. Bin TZE araştırmacı başına yerli patent başvuru sayısı 2015 yılında 58'e, bin TZE araştırmacı başına yerli patent tescil sayısı ise 18'e ulaşmıştır.
73. TÜİK tarafından teknoloji yoğunluğuna göre açıklanan ihracat verilerine bakıldığında 2016 yılı itibarıyla yüksek teknoloji sektöründe yaklaşık 11,3 milyar TL, orta-yüksek teknoloji sektöründe 107,3 milyar TL üzerinde ihracat gerçekleşmiştir.
74. "Ukraynadaki İnovasyon Faaliyetinin Öncelikleri" konulu **Ukrayna** Kanunu'nun amacı, devlet kaynaklarının üretimin bilimsel ve teknolojik yenilenmesinin öncelikli eğilimlerine, iç ve dış pazarlardaki milli üretimin rekabetinin artırılmasına yoğunlaşması yoluyla ekonominin kalkınması adına inovatif modellerin sağlanmasıdır.
75. Bu Kanun, özellikle, 2011-2021 dönemi için inovasyon faaliyetlerinin stratejik önceliklerini belirler: 1) enerji nakli, enerji verimliliğinin sunumu, kaynak tasarrufu teknolojileri ve alternatif enerji kaynaklarının inkişafı için yeni teknolojilerin geliştirilmesi; 2) ulaşım sistemlerinin, roket ve uzay endüstrisinin, hava aracı ve deniz aracı inşasının, silahlanma ve askeri teknolojilerin yüksek teknoloji kalkınması için yeni teknolojilerin geliştirilmesi; 3) gereçlerin üretimi, bunların tasfiyesi ve teminatlanması, nanomateryal ve nanoteknolojik endüstrinin yaratılması için yeni teknolojilerin geliştirilmesi; 4) tarımsal sektörün teknolojik yenilenmesi ve kalkındırılması; 5) kaliteli sağlık uygulamaları, tıbbi muamele, eczacılık için yeni teknolojilerin ve gereçlerin sağlanması; 6) üretimdeki ve çevresel korumadaki daha temiz teknolojilerin genişleyen uygulanışı; 7) modern enformasyonun, iletişim teknolojilerinin ve robot sanayiinin kalkındırılması;

76. Ukrayna Yüce Radası, AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması'nın uygulanış çerçevesine istinaden, Ukrayna ve Avrupa Birliği Arasındaki Ukrayna'nın AB Araştırma ve İnovasyon Çerçeve Programı "Horizon 2020"ye Katılımı hususunda Anlaşmayı tasdik etmiştir.
77. İnovasyonun gelişimi, Ukrayna Bakanlar Kabinesinin Faaliyetler Programının yanı sıra Ukrayna Hükümetinin 2016 senesinde onaylanan Öncelikli Faaliyet Planı'nın ana unsurlarından birisidir. Özellikle, endüstri politikası alanında, yüksek teknoloji endüstrisinin, endüstri ve inovasyon altyapılarının gelişiminin yanı sıra bilimsel araştırma sonuçlarının ve teknoloji transferinin milli bilim merkezlerinin kalkındırılması amacıyla ticaretleştirilmesi için mekanizmaların üretilmesi öngörülmektedir.
78. Hükümetin Öncelikli Faaliyet Planına istinaden, inovatif kalkınma şu hususları hedeflemektedir: 2025 yılına kadar Yüksek Teknoloji Endüstrisi Kalkınması Taslak Stratejisi'nin desteklenmesi; Yüksek Teknoloji Ofisinin kurulması ve faaliyete geçmesi; Ukrayna'nın Avrupa İnovasyon Birliği Ligi'ne katılımı.

V. İNOVASYON ALANINDAKİ KEİ POLİTİKALARI

79. Ciddi bir ekonomik, bilimsel ve teknik potansiyeli olan KEİ üyesi devletler, bugün kapsamlı bir milli inovasyon sistemini daha yoğun bir biçimde geliştirebilmek için gereken fırsatlara sahiptir.
80. Araştırma sonuçlarının en uygun şekilde kullanımı, ve özellikle de bu sonuçların yenilikçi ürün ve süreçlere dönüştürülmesi, istihdam, ekonomik büyüme ve refaha dolaysız pozitif katkısından ötürü KEİ üyesi devletlerin ekonomi politikalarının önemli boyutlarından biri göze çarpmaya devam etmektedir.
81. Modern teknolojilerin bölgesel projelerin başarıyla uygulanmasında belirleyici rol oynadığı dikkate alındığında, milli inovasyon sistemlerinin geliştirilmesi ve bu alanda KEİ üyesi devletler arasında işbirliği önemli bir faaliyet alanı olarak kendini hissettirmektedir.
82. **31 Ekim 2007'de KEİ Üyesi Devletlerin Bilim ve Teknoloji Bakanlarının kabul ettiği Ortak Bildiri** bu alandaki işbirliği için bir yol haritası haline gelmiştir.
83. KEİ Üyesi Devletlerin Bilim ve Teknolojiden Sorumlu Bakanlarının **Deklarasyonu, 3 Aralık 2014'te Bakü'de kabul edilmiştir.** Bakanlar insan kaynakları, kapasite geliştirme, araştırma altyapısı ve inovasyona öncelikli hareket alanları olarak odaklanma kararlılıklarını beyan etmişlerdir. Ayrıca KEİ Bilim ve Teknolojide İşbirliği Çalışma Grubunun Eylem Planının uygulanmasında kaydedilen ilerlemeyi de gözden geçirmiş ve bölge içi işbirliği üzerinde de etkili olabilecek biçimde bu alandaki işbirliğinin daha da derinleştirilmesi için yeni bir yol haritası benimsemişlerdir.
84. KEİ, Bilim ve Teknolojide İşbirliği Çalışma Grubu çerçevesinde inovasyon konusunu ele almaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem için bu Çalışma Grubunun öncelikleri arasında a) KEİ üyesi devletlerin milli inovasyonla ilgili yapılarının bir listesinin oluşturulması ve bunların etkin biçimde etkileşimine yönelik koşulların oluşturulması, b) Üye devletlerdeki bilimsel kurumlar ve üniversiteler arasında, öncelikler doğrultusunda ortak araştırma ve

eğitim programlarının teŖviki, c) kamu-özel sektör ortaklıkları da dahil olmak üzere kamu ve özel sektör fonlarının bir arada kullanımına yönelik yenilikçi yolların belirlenmesi, d) KEİ Üyesi Devletler, KEİ İlgili Kurumları ve diğer çalışma ortakları ile uluslararası kurumlar arasında, bölgesel araştırma projelerinin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik olarak ortak finansman planlarını teŖvik etmek üzere bilim ve teknoloji alanında daha yakın bir işbirliğinin önünün açılması. Halen alışma Grubu 2014-2018 dönemini kapsayan Üçüncü Eylem Planını uygulamaktadır.

85. 26 Kasım 2010'da Selanik'te, taraflar arasında bilim, teknoloji ve inovasyon alanlarında işbirliğini geliştirmeye yönelik olarak **KEİ ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında Bilim ve Teknolojide İşbirliği Alanında Niyet Zaptı** imzalanmıştır.
86. KEİ ile BM, AB ve diğer uluslararası örgütler arasındaki işbirliği, (AB Uluslararası Araştırma ve İnovasyon Stratejisi, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerine yönelik bilim ve teknoloji alanında Uluslararası İşbirliği Ağı vs.) bünyesindeki çeşitli programları kapsayan **“Çerçeve Program-7” (FP-7)** genelinde yürütölmektedir. Bugün AB Bilimsel Araştırma ve İnovasyon Çerçeve Programı “Horizon 2020” (2014 - 2020) gibi devam eden uluslararası programlara katılım boyutunda KEİ üyesi devletler için yeni fırsatlar ortaya çıkmaktadır.
87. KEİ üyesi devletler KEİ ile UNESCO arasında bilim ve teknoloji alanında işbirliği olanaklarının yanı sıra genç bilim adamlarının bu alandaki işbirliğini güçlendirmeye yapabileceği pratik katılımı değerlendirmektedir. Ayrıca genç bilim adamları için özel bir fon oluşturma ihtimaline ilişkin bir teklif de masaya getirilmiştir.
88. **Uluslararası Karadeniz alışmaları Merkezinin (UKAM)** girişimi ile **19-20 Kasım 2015'te Atina'da "Karadeniz'de Bilim, Teknoloji ve İnovasyon: Geleceğe Doğru"** adlı Uluslararası Karadeniz Sempozyyumu düzenlenmiştir.

VI. SONUÇLAR

89. Günümüz dünyasında etkili bir milli inovasyon sisteminin oluşturulması ülkenin kalkınması bağlamında başlıca stratejik önceliklerden biri olmanın yanı sıra ekonominin inovasyona dayalı teknolojik gelişmeden hareketle yapısal çeşitliliğinin artırılmasında önemli bir adım olarak görölmektedir.
90. Bugün dünya ekonomisindeki hakim eğilimler milli inovasyon sisteminin oluşturulması ve sürekli olarak geliştirilmesini gerektirir. Değerlendirilen milli inovasyon sistemi modelleri inovasyon sürecinin başlıca aktörlerinden birinin devlet olduğunu ve bu bağlamda devletin rolünün inovasyon aktivitelerinin uygulanması için gereken koşulları yaratmak olduğunu göstermektedir.
91. Etkili bir milli inovasyon sistemi devlet, iş dünyası, bilim ve eğitim gibi işlevsel unsurların bir etkileşimini esas almalıdır. İnovasyon alanındaki devlet politikaları, bütçe, vergi ve kredi gibi enstrümanları kullanarak ve eğitim sisteminde reform sağlamak, uluslararası ilişkileri güçlendirmek, inovasyona ilişkin yasal çerçeveyi geliştirmek ve yenilikçi fikirlere yönelik bir pazar oluşturmak yoluyla yeni bir inovasyon altyapısını oluşturma ve güncellemeye yönelik olarak uygun koşulları oluşturmayı hedeflemelidir.

92. KEİ ülkelerinin bu alandaki deneyimi iktisadi kalkınmada bilgiye dayalı ekonomi yönünde bir yönelim arayışında olduklarını ve ülkenin kendine has niteliklerine uygun milli inovasyon sistemi modelleri seçtiklerini göstermektedir.
93. KEİ üyesi devletler, üst düzey eğitime ve bilimin bazı alanlarında güçlü konumlara dayanması gereken milli inovasyon sistemlerini geliştirmek için ihtiyaç duyulan ön koşullara sahiptir. İnovasyon alanındaki politika kararları yeni inovasyon altyapısını oluşturma ve güncellemek için uygun koşullar oluşturabilir. Bütçe fonlarının öncelikli araştırma alanlarına rekabetçi bir yapı içerisinde kanalize edilmesi de araştırmacıları inovasyona yönelik projelerin nitel gelişimi için motive edebilir.
94. KEİ üyesi devletlerin inovasyon alanındaki gelişimi bu alandaki etkili aktivitelerin sürekli olarak gelişim ve iyileştirilmesine katkıda bulunan tutarlı inovasyon uygulamasıyla ilişkilendirilmelidir. Karadeniz bölgesi ülkelerindeki inovasyon aktiviteleri etkili milli inovasyon sistemleri çerçevesinde hayata geçirilmelidir. Bu sistemlerin başlıca unsurları ise şunlar olmalıdır: inovasyon aktivitesinin etkileyeceği kesimler ve tüketicileri; yatırım kaynakları; inovasyon altyapısı; düzenleyici kurumların desteği ve sağlanan gelişmelerin ticari uygulaması için gereken piyasa mekanizması.
95. Milli inovasyon sistemlerinin ve KEİ üyesi devletler arasında yenilikçi yapıların güçlendirilmesi alanında işbirliğinin etkinliğini geliştirmek için bölgesel düzeyde inovasyon ağlarını birleştirmek, AB de dahil olmak üzere benzer uluslararası yapılarla bütünleşmeye gitmek, bilgi ve iyi uygulamaların teatisi mekanizmalarını canlandırmak, ve inovasyona yönelik yapılarda çalışan uzmanların ve yönetim personelinin eğitimi için gereken düzenlemeleri yapmak elzemdir.
96. Burada esas dikkat edilmesi gereken boyutlar sosyal ve iktisadi kalkınmanın öncelikli sorunlarına çözüm getirmek, ülkelerin rekabet avantajlarının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve en etkili inovasyon teknolojilerinin uygulanmasına odaklanmak olarak ifade edilebilir.
97. Avrupa Birliğinin bilim ve teknoloji alanındaki deneyimi dikkate alındığında, AB'nin inovasyon politikası ve bağlantılı faaliyetlere ilişkin ilkeleri KEİ bölgesinde ortak bir politika değerlendirmesi bağlamında önemli bir fırsat sunabilir.
98. KEİ üyesi devletlerin inovasyon sistemi inovasyona yönelik politikaların geliştirilmesi ve uygulanması, KEİ üyesi devletlerdeki mevzuatın uyumlu hale getirilmesi çabalarının desteklenmesi, ekonominin inovasyona dayalı bir kalkınmaya yöneliminin hızlandırılması ve bölgede tek bir inovasyon alanı oluşturulmasına katkıda bulunulması için etkili bir araç haline gelebilir.